

ELHUNYT CZIGÁNY GYÖRGY

(life.hu)

(1931. augusztus 12. – 2026. április 6.)

**Erkel Ferenc-, Liszt Ferenc- és József Attila-díjas író, költő, újságíró,
szerkesztő, zenei rendező, műsorvezető, érdemes művész.**

I.

1943-ig Győrben élt; a Győri bencés gimnázium diákja volt. 1951–1956 között a Zeneakadémiára járt, ahol zongoraművész tanári diplomát szerzett, Kadosa Pál tanítványaként.

1956-tól 20 évig a Magyar Rádió munkatársa illetve zenei fősztályvezetője volt. Közben rendszeresen orgonált a krisztinavárosi templomban. 1976–1996 között a Magyar Televízió munkatársa, 1990 januárja és áprilisa között az elnökség tagja, 1990–1992 között művészeti producere, 1993–1996 között a zenei műsorok stúdióvezetője volt. 1999-től az Írószövetség költői szakosztályának elnöke.

MŰVEI (VÁLOGATÁS)

Versek

- 23 vers Borsos Miklós bevezetőjével (1971)
- A magunk kenyerén (1971)
- Aszfaltfolyók (1974)
- Hazát! (1979)
- Álmodok Ninivéből (1983)
- Augusztus tárgyai (válogatott és új versek, 1987)

- Lacrimosa – 12 vers a Poesis Hungarica sorozatban (1989)
- Három gyertya (1992)
- Fények a vízen – 77 vers (1995)
- Itt van Pompeji (régí és új versek, 1997)
- Ima – 12 vers Borsos Miklós 12 rajzával (1998)
- Fél perc nyár (válogatott és új versek, 2000)
- Mézet ont az ég (2002)
- Huszonnégy vers négy tükörben (2003)
- *Álmodj, gyöngé leánykát. Czigány György hatvan verse; Pro Pannonia, Pécs, 2003 (Pannónia könyvek)*
- Hála (2006)
- *Az elsüllyedt katedrális. Tucatnyi vers Baranyi Ferenc, Alberto Menenti és Giorgio Pressburger fordításában / La cattedrale naufragata. Una dozzina di poesie tradotte da Ferenc Baranyi, Alberto Menenti e Giorgio Pressburger; Hungarovox, Budapest, 2008*
- Égi kémia (versek, tíz mondatos karcolatok, 2008)
- *Zárfogadás; Szt. István Társulat, Budapest, 2009*
- *Mennyei rónán; Szt. István Társulat, Budapest, 2010*
- *Kalitkám is madár. Összegyűjtött versek; Kairosz, Budapest, 2013*
- *Zsoltár. Vers és vers-háttér; Pro Pannonia, Pécs, 2013 (Pannónia könyvek)*
- *Kilenc szimfónia; Szt. István Társulat, Budapest, 2016*
- *Télikek; Szt. István Társulat, Budapest, 2018*
- *Költők, papok, lányok; Hét Krajcár, Budapest, 2020*
- *Kilencven. Válogatott versek; Szt. István Társulat, Bp., 2021*
- *Itt lubickol fénye. Összegyűjtött versek; Magyar Napló, Bp., 2024*

Prózák

- A muzsika hullámhosszán (esszék Lázár Eszterrel, 1970)
- Ki nyer holnap? (interjúk, 1972)
- Miért igen, miért nem? 32 muzsikuss a zenei közélet kérdéseiről (1973)
- Monteverdi: Odüsszeusz hazatérése (operaszövegkönyv, 1974)
- Csak a derű óráit számolom... (interjúk, 1981)
- Álmodj Bachot! (vígopera-szövegkönyv, 1990)
- Szép magyar lilium (versek egy sanzón-oratóriumhoz, 1991)
- Mozarttal vacsorázok (esszék, elbeszélések, 1992)
- Vándorévek (esszék, novellák, 2001)
- A Teremtő ministránsai (2003)
- Tizedek (2004)
- Képes Krónikás (Tóth Tibor szerkesztésében, 2004)

- *Lámpaláz. Három filmetűd. Lámpaláz. Fél nap nyár... és a vének;* Hungarovox, Budapest, 2009
- *80 nyár;* Szt. István Társulat, Budapest, 2011
- *Révfallu álom;* Szt. István Társulat, Budapest, 2013
- *Győri Te Deum. Czigány György diáriuma;* Hungarovox, Budapest, 2014
- *Keresztény élmény, magyarság. Úton Babbitshoz, Kodályhoz és utódaikhoz;* Szt. István Társulat, Budapest, 2015
- *A nyár feltámadása;* Szt. István Társulat, Budapest, 2017
- *Ezer mondat és karácsony;* Kairosz, Budapest, 2017

Szövegek Petrovics Emil kantááihoz

Petrovics Emil: III. kantáta, op. 26 (szöv.: Kármán József nyomán Czigány György) szoprán hangra és kamarazenekarra

[Kantáta, III. \(Fanni hagyományai\) - szopránhangra és kamarazenekarra \(1978\) \(7:44\)](#)

© 1980 HUNGAROTON RECORDS LTD.

Petrovics Emil: V. kantáta, op. 29 (szöv. Mikes Kelemen nyomán Czigány György) basszus hangra és kamarazenekarra (1981)

[V. kantáta \(Törökországi levelek\) - basszushangra és kamarazenekarra \(1981\) 1. Allegro... \(3:45\)](#)

[V. kantáta \(Törökországi levelek\) - basszushangra és kamarazenekarra \(1981\) 2. Allegretto,... \(2:33\)](#)

[V. kantáta \(Törökországi levelek\) - basszushangra és kamarazenekarra \(1981\) 3. Libero... \(2:46\)](#)

[V. kantáta \(Törökországi levelek\) - basszushangra és kamarazenekarra \(1981\) 4. Allegro... \(3:18\)](#)

[V. kantáta \(Törökországi levelek\) - basszushangra és kamarazenekarra \(1981\) 5. Andantino... \(3:43\)](#)

© 1987 HUNGAROTON RECORDS LTD.

TV-s munkái

- Karácsonyi éjféli mise (1974)
- Éjféli mise a Mátyás templomban (1987)
- Éjféli mise Kalocsán (1988)
- Pünkösdi mise Pécsről (1988)
- Betlehemi éjféli mise (1989)
- Karácsonyi éjféli mise Egerből (1989)

- Karácsonyi éjféli mise a Pécsi Székesegyházban (1990)
- Éjféli mise közvetítése a Szegedi Fogadalom templomból (1991)
- Karácsonyi éjféli mise (1993)
- Virtuóz élet (riporter)
- Vándorévek – vándorúton (szereplő)
- Takács Jenő-portré (műsorvezető)
- Magyar zeneszerzők: Szokolay Sándor (szereplő)
- Magyar zeneszerzők: Soproni József (szereplő)
- Madrigál-történet (riporter)
- A boldog herceg (riporter)

Rádió- és tévéműsorok

Az Astoria Szálló halljában, a „Ki nyer ma?” rádióműsorban (kb.1970)

- [„Ki nyer ma?”](#) (1969–2007)
- Olvasólámpa (1986)

Díjai, elismerései

- Liszt Ferenc-díj (1970)
- Erkel Ferenc-díj (1971)
- SZOT-díj (1973)
- Érdemes művész (1988)
- Batthyány-Strattmann László-díj (1992)
- József Attila-díj (1996)
- Pro Literatura díj (1997)
- Aranytoll (1999)
- Joseph Pulitzer-emlékdíj (életmű, 2000)

- A Művelődés Szolgálatáért (2000)
- Arany János-jutalom (2001)
- Péterfi Vilmos-életműdíj (2002)
- Stephanus-díj (2004)
- Salvatore Quasimodo-émlékdíj (2004)
- A Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje (2005)
- Prima Primissima díj (2006)
- Magyar Örökség díj (2009)
- Óbuda-Békásmegyer díszpolgára (2011)
- A Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje (2011)
- Győri Könyvszalon alkotói díj (2014)
- Budapestért díj (2017)
- Dohnányi Ernő-díj (2022)

II. CZIGÁNY GYÖRGY ÍRÁSAI A PARLANDÓBAN P A R A F R Á Z I S¹

Liszt Ferenc csodálatos és virtuóz (zeneszerzői gondolkodása bravúrjaként is tüneményes) parafrázisai személyes, eredeti zongoradarabok, noha jelen van bennük méltó teljességben Verdi, Wagner, Donizetti, Schubert vagy Paganini! Ezeknek a daraboknak semmi köze az átíratok ragyogó sorozataihoz, amelyek nélkülözhetetlen műfordítói gesztusai egyes alkotóknak, amikor az eredeti darabot más hangszereken, zongoramuzsikát zenekari műként, zenekari darabot zongorára írt változatban szólaltatják meg, a mű lényegét meg sem változtatva élnek az átírás változatos lehetőségeivel, énekhang, hangszerek szólamainak, akusztikus létének üde cseréivel. E nagy tudást igénylő, szellemi indíttatásában azonban mégiscsak restauráló, technikai jellegű kompozíciós tevékenység teljesen különbözik az új, saját darabot más szellemi ösvényeiről induló, annak ihletésében megteremtett parafrázisaitól, szabad rögtönzéstől. Liszt parafrázisai e tekintetben szinte egyedülálló műfaját képezik a zene történetének. Csalhatatlanul a romantika, Liszt káprázatos reagáló, befogadó és újjáteremtő képességének találmánya ez.

Bizonyára a költészet is élhet hasonló lehetőségekkel. Weöres Sándor életművében, költeményeiben nem nehéz ezt a fajta alkotó, válaszadó vonzalmat fölfedezni, megcsodálni.

¹ Parlando 2014/3.

A parafrázis műfajának lehetőségei, bizonyos külső készítésre engem is érintenek. Petrovics Emil valamilyen, a Mozart-kantáta jellegének megfelelő századunkbéli zenét képzelt el, s ehhez keresett szöveget. Nekem jutott a feladat: írjak, keressek számára verset, szöveget: elképzelései szerint megzenésíthetőt... A játék kedvéért Mozart magyar kortársának szövegét gondolva át: Kármán József levél-regényének vers-magjait neveltem fel a magam ízlése, a személyes hang, a bennem élő indulatok jegyében. Így született meg a *Fanni áriája* költemény, majd Petrovics harmadik kantátája szoprán szólóra, zenekarra. Későbbi években hasonló indítással Mikes Kelemen levelekből szőttem különböző, elképzelt Petrovics-zene tételekhez, gyorsához és vidámhoz, lassú szomorúhoz és merengőhöz, (melyekben jelen maradhatott Mikes játékossága, derűje és élcélődő üdesége) verset, vers-ciklust. Ez *Ötödik kantáta* címen bejárta a világ sok országának hangversenytermét, s természetesen hanglemezek révén is jelen van a kortárs zene világában. Az Óbudai Társaskörben hangzott el először, nem véletlenül, az a költeményem, mely hasonló költői eszközökkel volt létrehozható: Krúdy Gyula prózájának különböző regényekben fellelhető mondataiból lett vers, őrizve, mozaikként, felhasználva a Krúdy-nyelv bravúrjait s talán mégis önálló montázs, az ihletésre nem szükségesen felmutató költemény született meg *Díszlet-darabok Szindbád színpadáról* címen. És írtam az „erőnk szerint” motívumra építve parafrázist: *Rögtönzés Vörösmarty két szavára* címen. Kiskőrösi felkérésre hasonló: *Fiam, Petőfi Sándor*, – ez a három szó áll a költemény felett.

Nemrég Thomas Mann Doktor Faustus regényének egyik, groteszkségében is megindító jelenete adott alkalmat új költemény megteremtésére. A regény néhány mondatát idézve. „Miről beszélt Kretschmar? Nos, képes volt egy teljes óra hosszat boncolni a kérdést, hogy 'Miért nem írt Beethoven harmadik tételt az opus 111-es szonátához?' – ami kétségtelenül figyelmet érdemlő probléma. De képzeljük el ennek az előadásnak a hirdetését a Közhasznú Tevékenység Társasága székházának falára kifüggesztve, vagy a kaisersascherni vasutaslapba beillesztve, és próbáljuk felmérni, mekkora általános érdeklődést kelthetett.” Kretschmar a pianínóhoz ült, eljátszotta a két tételes szonátát, kommentárjait belekiabálva a játékába, harsogva énekelte is a dallamot. Püfölte a zongorát, ordított, hogy megértesse Beethoven és a maga mélységesen mély filozófiai gondolatait, indulatait. Miért nem írt Beethoven a c-moll szonátához, az utolsó egyikéhez harmadik tételt? Mert nem volt rá érkezése, – ahogy ironikus hangon utasította el az értetlenkedő kérdést... Miért nem írt? A magam, a magunk sorsára szerettem volna valamiképp válaszolni az alábbi költeménnyel is.

PARAFRÁZIS

Láng, egy szál rózsza világol még a jég alatt, amikor ékes cifrázatok díszei, fény-csatok, máslik villannak a hangsorok élő futamaiban: tremolók bókja, mosoly, szelíd könyörgés hajol az akkordok súlyos vállaira. Hova emelkedünk a szív madár-természetével? Különös szellők röpködnek át rajtunk, hűséggel járjuk az angyalok légifolyosóit: mit ad hát hitünk? – semmi megfoghatót, minden fölfoghatatlant, mialatt a trilla-lánc már basszus-morajlás, mezők megfeszülnek s készül a holtak föltámadása, mélységeknek forró mozdulatával nyílik meg a föld: csönd-nyomok és hallgatások helyén tárul fel a beláthatatlan tér látomása, fekete égbolt fedele kattan ránk, de még dadog, zenén át kiáltoz Wendel Kretzschmar a Közhasznú Tevékenység Társulatának székházában, trilla-sorok dühével veri zongoráját s kérdi: miért nem írt Beethoven harmadik tételt a 111-es szonátához?! Lecsapó karjait pedig elborítják a hármas és négyeshangzatok hulló tömbjei: mivégre vagyunk a világon? Minek az ékesítések? Minek a megsiketült Mester válasza:, hogy „nem volt érkezésem”, ha megvan minden: harmadik nap, harmadik tétel, bár szó-füzereink tegnapi melódiái belevesznek a madarak ékes rikoitozásába. Hova lettek a kamasz gyorsuló szívdobbanásai, reszketése, amikor kapkodva kezdi vetkőztetni a lányt, hova a nyár-csupasz pillanat ágaskodása, teremtés tomboló törvénye, édes diktatúra: előke, mordent, parányzó, trilla-torlódások ékszer-ragyogása, opál, smaragd villámok tűz-játéka a test-meleg dallamok hajlataiban?! Egymásba préselt két hang iramából szakad hamu árvasággá, éjszakák virágaivá zene, a türelem ég színben, szirmokon, lassú tánc, ahogy a hűvös élő melegre fut: tárgy és lét együtt szikrázik s illatként áll alatta a test-hajlat tökélye. Üres kehely az emlék. Nyár-borzongásban nincs is történet, csak napsütés.

G Y Á S Z G O N D O L A
(Parafrázis Liszt emlékére)

Mind szíve közepében égve
látjuk, e létnek nincsen széle,
nincs más, csak égi történések csendje.
Torony zenél: halk, makacs ütésekre
mozdul a tengert terelő lapát.
Vízbe vert árnyakból nőtt paloták
ablakában kocka- sötét, kialvó
csillár: híd lángja, síremlék Rialto!
Feketére ázott kapu-kő villan,
harang üt: tétlen öröm csontjaimban.
Fehér a falak szertartása, már karing
és fátylak, fekete hatyú csónakja ring
itt Velencének:
sehol az ének,
csak lassú evező,
csupán elszánt erő
lüktet s mintha egy volna mind,
szorongó szív hajt gondolat.
Szennyvíz csurog, vagy angyalok csevegnek:
hajából csügg ki a mosolya egynek,
csobogni kezd a szomjas szobrok szája,
kigyúl mögöttük a szemét pompája,
kélő kupola kél a vízben, buborék
s hölgyek uszálya! Kinyílik most az ég: .
fáklyával, koszorúval áldott csónak,
az orr s fartőke íve csillagoknak
bókol, ágaskodik a csúcsdísz faragása.
A homlokom merítem holdvilágba,
kihül: itt üveggolyót rejt a szemrés.
Baleset volt a hallgatag teremtés?
Lebegő tárgyak közt hűségesebb szolga
minden élő, minthogyha
halálunk is boldogság volna,
zarándokúton, koporsó magányig.
Mikor a szépség kegyelemmé válik.

TÓPARTI ZONGORASZÓ² **(Fischer Annie emléke)**

A Garda-tó egébe fájdul
Failoniék üvegfalán túl
lehunyt pillák alatt a szem:
sziklák, felhők, mindegy, hiszen
a mélyre szívott füst gyötört
arcizmokon álom gyönyört
igéz, tömjénfűstként hű dallam
emelkedik, tenger nő halkan,
hogy kezéből izmok, inak
fényével keljen föl a nap.
A nemlét falán dörömbölnek
árva angyalai e földnek.
Mind szíve közepében égve,
tudjuk, e létnek nincsen széle,
de indulatok méltósága:
csont csupasz, gyors, nikotin-sárga
ujjaiban égboltnyi táj itt
s mi túrhetetlen szólni vágyik.
Nem látjuk már sólyom kezét.
Velünk a csönd. Az is beszéd.

² A Quasimodo költőversenyen díjat nyert annak idején s így Alberto Menenti fordításában olaszul is megjelent. „Suono di pianoforte in riva al lago (ricordo di Annie Fischer)

III. NAPSUGARAK ZÚGÁSA³ Füst Milán Rác Aladáról beszél

Molnár Edit (MTI): Füst Milán (1960)
(www.fotomuveszet.net)

„Azst ugyan le nem tudod írni, amit én játszom...” – mondta Rác Aladár a genfi Maxim-bárban, ahol Stravinsky elbűvölve hallgatta az ő rögtönzéseit, igyekeztén hamarjában ingujja szélére feljegyezni a dallamokat, ritmusokat, bonyolult trillákat. Monoklit viselt, piros nyakkendőt, zöld mellényt, és igen szűk ruhában feszengett... Azután cimbalom-órákat vett Rác Aladártól, cimbalmot vásárolt s megszületett a *Rig-Time*, meg a *Renard*, a *Róka* című darab és amit Aladárnak írt: a *Valse* és *Polka*. Megkezdődött Svájcban, Franciaországban a jázság cigány-cimbalmosának diadal útja: Bach, Lully, Couperin, Rameau, Scarlatti műveivel. Rác Aladár a huszadik század Liszt Ference, mondogatták róla. Élete utolsó két évtizedében a város szélén lakott, túl a Farkasréti temetőn. Zeneakadémistaként jártam nála, muzsikált nekünk, felesége, Yvonne Barblan kísért zongorán... Halála után, róla készítenő rádióműsorunkhoz akartam költő barátját is megszólaltatni: Füst Milánt. Aki akkor már Budán, a Hankóczy Jenő utcai villában lakott, talán épp túl egy lakásfelújításon, aminek örülhetett, mert mindenáron meg akarta mutatni a fürdőszobáját... Tünetényes volt roskatag öregségében is, nem sokkal halála előtt.

³ Parlando 2015/1.

Rácz Aladár és Yvonne Barblan
(Forrás: www.romnet.hu)

Már legenda volt Shakespeare tanulmányai, a középkori zsoltárok hangján megszólaló, remek szabadversei, drámái, regényei sugárzásában. A Lear király fordítását ajánlotta fel (kötelező penzum jegyében) Rákosi elvtárs 60. születésnapjára... Kosztolányi, Karinthy Frigyes egykori barátja sokáig egy Dohány utcai trafikhoz kapcsolt kicsi lakásban szorongott édesanyjával, mint elszegényedett, zsidó kispolgári család gyermeke, akinek a bohém apa délszláv királyi sarj nevét szánta: így lett Milán. Tanulmányt írt Berzsenyi versei elé, vonzotta őt e költő méltósága, nemes elvontsága. A klasszikus formában feszülő indulatok szépsége. Akkoriban jelölték Nobel-díjra, amikor én Budán felkereshettem őt. Erről nem esett szó, csak a zenéről: Rácz Aladárról. Éneklő, vontatott volt az intonációja, céduláról olvasta kéziratát. Az utolsó mondatban elcsuklott a hangja.

„Miért telik meg könnyel a szemem, valahányszor rá gondolok? Talán azért is, mert nemcsak, hogy meghalt, hanem még el is égették. Így semmi, de semmi nem maradt belőle, abból a csodálatos emberből, aki a legszebben élt, szebben mint bárki más, akit ismernem adatott, s ezenfelül nem hogy nagy művész lett volna, de hogy is, minél jobban távolodik tőlem az alakja, minél áttetszőbb, megfoghatatlanabb lesz művészeete képzeletemben, annál inkább hiszem, hogy a zene lelke ő volt. Hogy soha többé és sehol ilyen egyszerűségben, az egyszerűségnek ilyen tündöklésében nem lehet részem. Milyen pedagógus is volt? Nem sokat magyarázott, helyette inkább bemutatta, hogy a szóban forgó zenedarabot például Landowska, vagy más művészek hogyan szokták játszani,

és íme, rendesen kiderült, hogy bármennyire tetszett nekem azelőtt a mások játéka, az ő felfogásában a mű mégiscsak új életre kelt. Ebben a házban különben is – Buda távoli, legszebb tájkának kellős közepén –, itt alig volt másról szó, mint művészetről, vagy hogy ezt, vagy azt a művet hogyan kell eljátszani. A mester maga már alig-alig ment be a városba, már nagy zenéket sem hallgatott, annak a jelentéktelennek látszó kis hangszernek élt egész szívével és minden tehetségével, amelyet a régi, feltűnést kereső hangos cimbalomból ő maga mesterkedett, épített ki magának. Mikor utoljára mentem ki hozzá, kint ült éppen az úton jó feleségével – aki egyébként zongorán nagyszerű kísérője is volt – és így kiáltott felém: várj egy kicsit, itt jönnek a szamaraim! És csakugyan a szomszéd jött arra, a szamaras kocsijával. És tudta is kötelességét, leszállott kocsijáról és hagyta, hogy Aladár szokása szerint dédelgesse szamarait. Ő pedig nem is zavartatta magát, ölelgette, csókolgatta a derék fülesekét, persze cukrot is adott nekik, mi pedig ott álltunk az országúton és néztük őt. Mivel hogy nálam, öreg koromban az könnyen megy, az én szemeim pedig megteltek könnyel. De meg is lehetett rá minden okom, mintha éreztem volna, hogy utoljára látom Rácz Aladárt.”

FÉL ÓRA UNGÁR IMRE OTTHONÁBAN⁴

Igaza van Ungár Imre vak zongoraművész tanítványának, Németh Tamásnak: „Akinak egyszer módjában volt Ungár Imrével csak egy fél órát beszélgetni, az utána jobb ember lett.” Két évvel halála előtt, 1970-ben kerestük fel a világhírű zongoraművészt a Szemlőhegy úton, a régies, kertes házban, mely már akkor is azért a Margit-híd felől föláramló forgalom kis szigete volt. Ungár Imre muzsikus, tanár fia édesapja halálakor verset írt, ebben a magán-rekviemben írja: „szíve mindnyájunknál távolabbra látott...” Fiát is, mint annyi tanítványát (köztük Baranyay Lászlót, Durkó Zsoltot) a zene által tette örökre boldoggá.

Hollandiából 1943-ban tért haza, a nyilasok elől Jármer Lajos zenetanár rejtegette. 1949-től haláláig a Zeneművészeti Egyetem tanára volt. Becses emlékem, hogy valahol a XII. kerületben, az ötvenes években, egy nőnap rendezvényen találkozhattam vele. A meghívottak közt ott volt Devecseri Gábor is, akit akkor még nem ismertem. Talán tiszti egyenruhát viselt épp. És ott volt Ungár Imre, akit meghívtak, hogy Chopin darabokat adjon elő a műsorban. Nem tudom, hogyan lehetséges, még csak a Konzervatórium

⁴ Parlando 2015/1.

növendéke voltam, de én is szerepelhettem a műsorban. Sugár Rezső *Barokk szonatináját* játszottam. A „szonatina” elnevezés senkit meg ne tévesszen: igen virtuóz, nehéz darab ez, harmadik tétele bonyolult, modern fuga! Ungár Imre is meghallgatta előadásomat, s kezet fogott velem: kitűnő előadás volt, gratulálok, - mondta. A sivár, kerületi rendezvény piros zászlai, terítói közt felszabadult és boldog lehettem Ungár Imre néhány szavának hatására. És persze, az általa játszott Chopin darabok miatt. Mind, akik hallgatói voltunk, köszönetet szeretnénk volna neki mondani. A televíziós adás vetítése után talán ezért jelent meg, Ady versét idézve a recenzió, ezzel a címmel: Napsugarak zúgása...

Ungár Imre

Tudjuk, zongoraművészi, tanári életútja igen változatos, gazdag pálya. Életében volt olyan évtized, amikor világjáró művészként hihetetlen mennyiségben adott szólóesteket (heti két koncertje volt), bejárva Európa különböző országait, Görögországtól, Törökországtól kezdve Palesztináig. Egyiptomig. Évekig élt Hollandiában. És mindig vissza-visszatért Lengyelországba, Varsóba, ahol 1932-ben életre szóló sikerét aratta a II. nemzetközi Chopin versenyen.

Lámpák bekapcsolva, hangosztály kész, a kamera forog... Fél óránk van a felvételre. Elhangzik a bevezetőm, első kérdésem. Ungár Imre, alig látható, de annál inkább érezhető „mozarti mosollyal” kezd beszélni.

– Mint négy-ötéves gyerek – mivel, hogy nem láttam – rengeteget unatkoztam és sokat lógtam a mamám szoknyáján... Emlékszem, nyafogtam, bögttem: mama, mit csináljak? Hatéves voltam, amikor zongora került a házba, tulajdonképpen a nővérem sírta ki magának. Attól kezdve semmi baj nem volt velem: én reggeltől estig ott ültem a hangszer előtt. Ez lett legkedvesebb

játékszerem. Az, hogy nincsen az ember számára szín, látvány, hogy a természetnek rendkívül jelentős része gyakorlatilag hozzáférhetetlen számomra – ez hiány, ezt hiába is tagadnám! Óriási hiány! Hogy ezt a hiányt fokozottabb átéléssel, a zenében való teljes elmélyedéssel próbálja az ember a maga számára pótolni, és hogy ez bizonyos értelemben erősebb kapcsolatot jelent a zenével? – Talán igen. Ami nem azt jelenti, hogy a vak ember jobb zenész (mert lehet olyan vak ember, aki egyáltalán nem zenész), de hogy ha egy zenész vak is, akkor a zene számára többet kell, hogy jelentsen, mint más muzsikus számára, ez kétségtelen. Ugyanakkor a vizualitás hiánya, a szabad mozgás, a lendület természetes szabadsága és seregni csak szemmel finoman kimérhető dolog hiánya mégis akadályt jelent, ez nem vitás. Nem mintha a billentyűkre nézni kéne! De a szemnek adva van az a képessége, hogy aránylag nagy területet aránylag alaposan, részletesen lát. Ezt nélkülözve a kéz nyilván bizonytalanabb, maga a mozdulat sem olyan szabad. Hisz a vak embernek mindennapi mozdulatai sem szabadok, nem beszélve arról, hogy például én gyermekkoromban még nem sportolhattam úgy, mint ma már a vak gyerekek. Emiatt sem elég szabadok az én mozdulataim. Mert még túl keveset szaladgáltam, keveset tornáztam, bukfenceztem, ami hiba volt. A mai vak gyerekek már ügyesebbek.

Persze ami a dologban döntő, az sokkal egyszerűbb: az ember, ember, akár vak, akár lát.

Amikor némileg egyszerűsítve a problémát, azt kérdezik tőlem, melyik zeneszerzőket szeretem, akkor én azért megfelelek és azt mondom: Bachot, Beethont, Chopint, Bartókot. Nem mintha Mozartot, vagy Schubertet nem szeretném és nem szeretném a többi nagy mester zenéjét. De mindenekelőtt szeretek Bachot játszani, bár kétségtelen, hogy súlyos probléma ma is a Bach-játék. Az utóbbi időben túlságosan is divatba jött, hogy Bachot nem zongorán játsszuk, hanem inkább régi hangszereken. Mégis meggyőződésem, hogy Bachot zongorán is kell játszani, még ha a korhű régi hangszerek csábításának néha szívesen és jogosan enged is az ember.

Érdekes jelenség az is, hogy Bachot gyakran jazzesítik, vagyis a szórakoztató zene is igényt tart Bachra. Nagy elismeréssel hallgatom a virtuóz feldolgozásokat, elismerem, hogy ez szakmailag nagyon szép teljesítmény. Mégis, meg vagyok győződve, hogy a jazzesített Bachban éppen az alapvető, éppen a Bach által közvetített lényeg, e zene alapvető életérzése hamisítottatik meg.

Az a mondanivaló, az a belső tartalom, amit Bach közvetít, az valami nagyon fontos és nagyon aktuális. Aktualitása éppen abban van, hogy a legtágabb perspektíva, az egyetemesség, az emberiség és ha kell még ezen túl, az örökkévalóság szempontjából nézi és éli az életet.

IV.

Sorozatszerkesztő:
SIMOR ANDRÁS

Tipográfia:
DOMJÁN ISTVÁN

© Czigány György

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)